

“İSLAM’I UYANDIRMAK”

Çok Partili Yaşama Geçilirken İslamcı Düşünce ve Dergiler

2. Cilt

Editör
Lütfi Sunar

ilem
ilmi etüdler derneđi
ilem.org.tr

idp
İslamcı Dergiler Projesi
idp.org.tr

ISBN:

© 1. Basım, Nisan 2018

“İSLAM’I UYANDIRMAK”

Çok Partili Yaşama Geçilirken İslamcı Düşünce ve Dergiler

Editör: Lütfi Sunar

Yayına Hazırlayan

Hüsniye Gülsev Koç

İç Tasarım ve Uygulama

Furkan Selçuk Ertargin

Kapak Tasarım

Seyfullah Bayram

Baskı ve Cilt

Limit Ofset - Metin Eskibağ / Sertifika No: 28397

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

“İSLAM’I UYANDIRMAK”

Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e İslamcı Düşünce ve Dergiler /

Editör: Lütfi Sunar

1. Basım, XII+500 s., 16,5x24 mm

Kaynakça ve izin var.

ISBN-978-605-68401-2-8 (2.c) / 978-605-68401-0-4 (Tk)

Ömer Rıza Doğrul ve *Selamet* Mecmuası

Mine Alpay Gün

Giriş

Çok partili hayata geçiş sürecinde yayınlanan ve önemli İslamî mecmualardan biri olan *Selamet*, yayınlandığı dönemde nitelikli ve özgün bir mecmua olma özelliğini daima korumuş, fikir ve düşünce açısından derinlikli bir muhtevaya sahip olarak neşredilmiştir. Ayrıca mecmuada ılımlı ve yapıcı bir üslûp ve politik bir tavır benimsenmiştir. Söz konusu tavır, yayınlandığı dönemde *Selamet*'in dile getirdiği, savunduğu fikir ve görüşlerin halk katmanlarında ve siyasi çevrelerde etkili olmasına ve dikkate alınmasında etkili olmuştur. Hiç kuşkusuz mecmuada böyle bir yayın politikasının takip edilmesinde engin bilgi birikimi ve geniş siyasi tecrübesiyle *Selamet*'i neşredip, sahipliğinin yanı sıra başmuharirliğini de üstlenen Ömer Rıza Doğrul'un büyük etkisi vardır.

Bir İslamcı aydın, bir gazeteci olarak Ömer Rıza, “devrinin Türk aydınları arasında taassuba düşmeden, dini etraflıca incelemiş, bu çalışmalarını çeşitli eserleriyle halka ulaştırmış, başta Türkiye olmak üzere dünyadaki Müslümanların çeşitli siyasi ve sosyal problemleriyle yakından ilgilenmiş, bunların kurtuluş davasını samimiyetle benimseyerek kalemini hayatının sonuna kadar bu çizgide kullanmıştır”. Dolayısıyla Ömer Rıza'nın, yaşamının son döneminde büyük birikim ve tecrübesinin bir ürünü olarak niteleyeceğimiz *Selamet* mecmuası, yayınlandığı dönemde yayın amacına matuf olarak din ve vicdan özgürlüğü noktasında çok önemli bir işlevi üstlenmiş; din, siyaset ve lâiklik bağlamında çok ciddi mülahazalar öne sürerek çok partili hayata geçişte din-siyaset ilişkilerinin sağlıklı bir zeminde çözümlenip gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Selamet Mecmuasının Çıkışı

Selamet mecmuası, Türk siyasi hayatının önemli bir dönemeci olan demokrasiye geçiş sürecindeki esnek ortamda İslamî bir yayın organı olarak, İslamî konulardaki yazı ve yayınları ile tanınan, müellif, gazeteci ve mütercim Ömer Rıza Doğrul tarafından neşredilmiştir.

Haftalık bir mecmua şeklinde intişar eden *Selamet* mecmuasının ilk nüshası 23 Mayıs 1947 Cuma günü çıkmıştır. Mecmua aralıksız olarak 17 Eylül 1948 tarihine kadar haftalık olarak yayınlanmış ve 69. sayısı ile yayınına ara vermiştir.

12 Ocak 1949'da *Yeni Selamet* mecmuası adıyla yine Ömer Rıza Doğrul tarafından neşrine devam edilen mecmua (no. 1-69), bu dönemde 36 sayı çıkmış ve 2 Kasım 1949'da 104. sayısı ile -her cildi 26 nüshadan olmak üzere- 4. cildi tamamlanarak (no. 36-104) neşrine son verilmiştir.

Bu noktada *Selamet* mecmuasının çıktığı dönemdeki işlevini daha iyi kavramak için mecmuanın sahipliğini ve başyazarlığını üstlenen ve o dönemde mecmuayla özdeş bir isim haline gelen Ömer Rıza Doğrul hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır. Çünkü İslamî bir neşir organı olan *Selamet* mecmuası, onun ve çevresinde oluşturduğu muharrir kadrosunun dini, ilmi ve siyasi içerikli yazılarıyla çok partili hayata geçiş sırasında önemli işlevler üstlenmiştir.

Ömer Rıza Doğrul'un Biyografisi

Ömer Rıza Doğrul, 1893 yılında aslen Burdurlu olup Mısır'da yerleşmiş bir ailenin çocuğu olarak Kahire'de doğar. Tahsilini İslam Dünyasının önde gelen üniversitelerinden biri olan Ezher Üniversitesi'nde (Mısır) tamamlar.

Üniversiteden sonra Mısır'da gazeteciliğe başlayan Ömer Rıza'nın, Balkan Harbi'nden sonra ve I. Dünya Savaşı sırasında Kahire'de *Es-Siyâse* gazetesinde "Mısır Mektupları" namıyla yazıları çıkar. Dönemin önde gelen İslamcı mecmualarından biri olan *Sebilürreşad* mecmuasında ki ilk makalelerini Kahire'den gönderir. Kahire'de *Eş-Şab* gazetesinde çalıştığı sırada *Sebilürreşad* mecmuasının başmuharrirliğini yürüten İslamcı Şair Mehmet Akif'le tanışır.

Doğrul, 1915'te Türkiye'ye döner ve İstanbul'a yerleşir. İslam alemine dair *Tasvir-i Efkar*'da yazdığı yazılarla basın hayatında yer alır. Daha sonra Mehmed Akif'in kızı Cemile Hanım'la evlenir.

Milli Mücadele yıllarında *Tevhid-i Efkâr*'da gazetecilik mesleğini icra eder. Bunu *Vakit* Gazetesi'ndeki çalışmaları izler.¹ *Vakit*'te yayımladığı Türkiye-Mısır ilişkileri hakkındaki yazılarından dolayı 1925'te İstiklal Mahkemesi'nce tutuklanır; iki aylık bir hapis ve muhakeme sonunda serbest bırakılır.²

Ömer Rıza Doğrul'un Eserleri

İstiklal Mahkemesi'nden beraat edip İstanbul'a dönen Ömer Rıza, Tek-parti döneminin zecri ortamında yoğun bir biçimde telif, tercüme ve neşir faaliyetine girişir. Bu açıdan oldukça velûd bir muharrirdir. Nitekim telif, tercüme ve pek çok eserin oluşumunu sağlayan, yaptığı ilave ve genişletmelerle, yarı telif hâline getirdiği tercümeleleriyle tanınan Doğrul'un başlıca eserleri şöyledir:

Telif Eserleri:

- i. *Kur'an Nedir* (İstanbul, 1927).
- ii. *Müslümanlık Nedir* (İstanbul, 1933).
- iii. *Tanrı Buyruğu- Kur'an-ı Kerim'in Tercüme ve Tefsiri* (İstanbul, 19439).
- iv. *Kanlı Gömlek* (İstanbul, 1944).
- v. *Ekber- Bir Türk Dâhisi* (İstanbul, 1944).
- vi. *Cennet Fedaileri: İslam Tarihinde Gizli ve Yıkıcı Teşekküller* (İstanbul, 1945).

1 Bkz: Uzun (1994, s. 489).

2 Tahir'ü'l-Mevlevî hatıratında Ömer Rıza Doğrul'un İstiklâl Mahkemeleri'ndeki yargılanışı hakkında şu bilgileri verir:

Ömer Rıza, *Vakit* gazetesinde Türkiye Mısır ilişkilerine dair yazdığı yazılar sebebiyle önce Aksaray Polis Müdüriyetinde gözaltına alınıp sorgulanır. Daha sonra vaktiyle "Saadet Matbaası olup sonradan Sevkiyat Komiserliği'ne dönüştürülen binada bir süre tutuklu kalır. Bu sırada Şair Mehmed Âkif'in kızı çocuklarıyla birlikte eşi Ömer Rıza'yı ziyarete gelir. Ne ki karı koca görüştürülmez. Ömer Rıza ailesiyle görüştürülmemesinin yanı sıra 4-5 yaşındaki çocuğunu kucaklamaya müsaade edilmemesinden dolayı çok müteessir olur ve uzun süre bu teessürle ağlar. İstanbul Sevkiyat Komiserliği'nce yargılanmak üzere Ankara İstiklâl Mahkemesi'ne sevk olunan Ömer Rıza Ankara Hapishanesinde muhakemelerin dışında çoğu zaman vakit geçirmek için İngilizce bir eserin tercümesiyle uğraşır ve kendini böylece avutur. Ankara İstiklal Mahkemesi'nde muhakeme edilen Ömer Rıza, savunma sırasında "kendisinin Türk olduğunu fakat Kahire'de doğduğu için Mısırlı bulunduğunu" ifade eder. Bu ifade İstiklal Mahkemesi heyetince yanlış anlaşılır ve mahkeme Reisinin maznuna karşı kızgınlık ve öfke dolu bir halde olmadık hakaretlerde bulunmasına neden olur.

İki aylık bir tutukluluk süresinden sonra masumiyeti anlaşılır ve Ankara İstiklâl Mahkemesi'nde beraat eder. İstiklâl Mahkemesi'nden beraat ettiğine dair "Hiyanet-i Vatanıyye'den mahkemeye sevk edilen Ömer Rıza Efendi'nin icra edilen muhakeme neticesinde beraatına karar verildiğini mübeyyin vesikadır. 4. 02. 1926". ibaresini ihtiva eden vesikayı alan Ömer Rıza, İstanbul'a döner. Geniş bilgi için bkz: Tahir'ü'l-Mevlevî (Olgun) (1991, ss. 225-359).

- vii. *İslam'ın Özü ve Kur'an Ruhü* (İstanbul, 1946).
 viii. *Yeryüzündeki Dinler Tarihi* (İstanbul, 1947).
 ix. *İslamîyet'in Geliştirdiği Tasavvuf* (İstanbul, 1948).

Tercümeleri:

- i. *Rûh-ı İslam: Müslümanlığın ve İslam Mefkûrelerinin Tarih-i Teamülü* (Hindistan âlimlerinden biri olan Seyyid Emir Ali'den, İstanbul 1340).
- ii. *Peygamberimiz Aleyhisselam* (Hindistanlı yazar Muhammed Ali'den, İstanbul 1341-1342).
- iii. *İslamîyet ve Hükümet* (Ali Abdürrâzık'tan, İstanbul 1927).
- iv. *İslam Tarihi: Asr-ı Saadet* (Mevlana Şibli ve Süleyman Nedvi'den, İstanbul 1928).
- v. *Hazret-i Muhammed ve Kur'an-ı Kerim* (John Devonport'tan, İstanbul 1928).
- vi. *Garb'da Müslümanlık Cereyanı* (İngiliz Parlamentosu Lordlar Kamarası üyesi Headly'den, İstanbul 1928).
- vii. *Türkiye Nasıl Doğdu?* (Harold Armstrong'dan, İstanbul 1928).
- viii. *İslamîyet'in Asriliği ve Avrupa'nın İslamlaşması* (Seyyid Emir Ali, Bernard Shaw ve Mevlana Muhammed Ali makalelerinden, İstanbul 1933).
- ix. *Yeryüzünde Din Geriliyor mu, İlerliyor mu?* (Londra'da Nash adlı mecmuada Batılı sekiz düşünürün makaleleri, İstanbul 1933).
- x. *İslam Medeniyeti Tarihinde Coğrafya ve Ticaret* (J.H. Kramers'den, İstanbul 1934).
- xi. *Kur'an'dan İktibaslar* (Muhammed Ali'den, İstanbul 1934).
- xii. *İslam Medeniyeti Tarihinde Fen ve Tıp* (Max Mayerhoftan, İstanbul 1935).
- xiii. *Müslümanlıkta Hac Farızası* (Diplomat H. A'dan, İstanbul 1939).
- xiv. *Ömer Hayyam* (Harold Lamb'dan, İstanbul 1944).
- xv. *Hazret-i Muhammed Mustafa* (Muhammed Hüseyin Heykel'den, İstanbul 1945).
- xvi. *Abu'l-Farac Tarihi* (Gregory Ebü'l-Ferec'den, I- II, Ankara 1945-1950).

xvii. *Dine Dönüş* (Henry C. Link'ten, İstanbul 1949).

xvii. *İslam Tarihinde İlk Melâmet* (Muhammed b. Hüseyin es-Sülemi ve Ebü'l-Alâ el-Afifi'den, İstanbul 1950).

Ömer Rıza Doğrul'un bunlardan başka tarihi ve ebedi eserlerle romanlardan ibaret birçok tercümesi daha vardır: Beydaba'dan *Kelile ve Dimne* (İstanbul, 1941), Valmiki'den *Ramayana* (İstanbul, 1942), Halil Cibran'ın *Nebî* adlı eserinden *Hak Erenler* (İstanbul, 1946), Herodat, Beydeba ve Mevlana'dan derlenen *Dost Görünen Düşman* (İstanbul, 1947) gibi tercümelerinin yanında *Gobi Çöllerinde* (Sven Hedin'den, İstanbul, 1933), *İspanya'da Engizisyon* (Clement Wood'dan, İstanbul, 1938), *Marko Polo'nun Sergüzeştileri* (Charles Finger'den, İstanbul, 1938), *Tarihin Meşhur Kadınları* (Markum Leo'dan, İstanbul, 1939), *Lord Nelson ve Leydi Hamilton'nun Büyük Aşkı* (Markum Leo'dan, İstanbul, 1939), *Borjiyaların Cinayeti* (Alexandre Dumas'dan, İstanbul, 1939), *Büyük Katerina ve Aşıkları* (Markum Leo'dan, İstanbul, 1939), *Hayat Kırkında Başlar* (Walter Pitkin'den, İstanbul, 1939), *Şahika* (A. J. Cronin'den, İstanbul, 1941), *Şark Rüzgarı, Garp Rüzgarı* (Pearl S. Buck'tan, İstanbul, 1941), *Yağmurlar Gelince* (Lours Bromfield'den, İstanbul, 1942), *Canavar Tohumu* (Pearl S. Buck'tan, İstanbul, 1943), *Karanlık ve Aydınlık* (Florence L. Barclay'dan, İstanbul, 1943), *Timur Devrinde Kudüs'ten Semerkant'a* (Klaviyo'dan, İstanbul, ts.) *Uçurum* (Corelli'den, İstanbul, tarihsiz.), *Gövde Değiştiren Kafalar* (Thoman Mann'dan, İstanbul, 1945), *Bir İzdivacın Portresi* (Pearl S. Buck'tan, İstanbul, 1946) gibi eserler, tercümelerinin çeşitliliğini göstermektedir.

Yine bu bağlamda, Herbert N. Casson'dan *Hayata İlerle ve İlerlet* (İstanbul, 1940), *İnsanları İdare Etme Sanatı* (İstanbul, 1941), *Parlak Bir İstikbal Nasıl Kazanılır* (İstanbul, 1942), *Para Kazanmak ve Kullanmak Sanatı* (İstanbul, 1950), W. E. Sargent'ten *Evlilik Hayatında Daha Bahtiyar Olmanın Yolu* (İstanbul, ts.), Dale Carnegie'den *Dost Kazanmak ve İnsanlar Üzerinde Tesir Yapmak* (İstanbul, 1938), *Söz Söylemek ve İş Başarmak Sanatı* (İstanbul, 1939), *Meşhur Adamların Meçhul Tarafları* (İstanbul, 1940), *Üzüntüsüz Yaşamak Sanatı* (*Üzüntüyü Bırak Yaşamağa Bak*), (İstanbul, 1948) adlarıyla halk için hazırlanmış Amerika ve Avrupa'da satış rekorları kıran, bir başka ifadeyle best-seller olan bazı eserlerin tercümesi de yine Ömer Rıza Doğrul'a aittir.

Yayına Hazırladığı Eserleri:

- i. *Kur'ân-ı Kerim'den Âyetler* (Mehmet Akif Ersoy, İstanbul 1944).
- ii. *Safahat* (Mehmet Akif, İstanbul 1944).
- iii. *İslam Ahlâkının Esasları* (Babanzade Ahmed Naim, İstanbul 1945) gibi eserler Ömer Rıza Doğrul tarafından bazı notların ilavesiyle neşredilmiştir.³

*

Görüldüğü üzere tek parti döneminde yoğun bir neşir faaliyetine girişen Ömer Rıza Doğrul, üretkenlik açısından ülkemizde pek çok yazar ve araştırmacıyı imrendirecek bir özelliğe sahiptir. Hiç kuşkusuz bunda Ömer Rıza'nın ilim ve irfanını süsleyen tevazuu, çalışkanlığı, Şark'ı tanıyan ve bir kaç lisana vakıf olan bir İslam mütefekkeri olmasının büyük payı vardır.

Ömer Rıza Doğrul'un İلمي ve Siyasi Çalışmaları

Doğrul bir yandan onlarca eseri telif ve tercüme ederken bir yandan da 1940'lı yıllara gelindiğinde Eşref Edib (Fergan), İsmail Hakkı İzmirli ve Kamil Miras'la birlikte Oryantalistlerin hazırlayıp Milli Eğitim Bakanlığınca tercümesi neşredilmeye başlanan *İslam Ansiklopedisi*'ne karşı alternatif bir ansiklopedi girişimi olan *İslam-Türk Ansiklopedisi* ve bu ansiklopedinin mecmuası olan *Muhitü'l-Maarif Mecmuası*'nda⁴ çok sayıda madde ve makale kaleme alır. Ayrıca Doğrul, 1940-1950 yılları arasında *Cumhuriyet* gazetesinde günlük siyasi yazılar yazarak gazetecilik mesleğini sürdürür.

Ömer Rıza Doğrul, Türkiye'de çok partili hayata geçiş sürecinde özellikle 1947-1949 yılları arasında Türk fikir düşünce ve siyasi hayatına ciddi anlamda katkıda bulunur. Yazar, bu süreçte İslamcı nitelikteki *Selamet* mecmuasını neşrederek, bu neşir vasıtasıyla Türk siyasi hayatının uygun bir vasatta gelişmesine; din ve vicdan özgürlüğünün demokratik çerçeve içinde yer almasına, din eğitimi ve öğretiminin müesseseleşmesine önemli katkıda bulunur.

Ömer Rıza, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'den Konya milletvekili seçilir. Milletvekili iken *Cumhuriyet* gazetesinde, daha çok Ortadoğu ve İslam ülkeleri hakkındaki inceleme ve gözlemlerine dayanan "Komşu Memleketlerde Olup Bitenler", "Günün Olayları", "Pakistan Mektupları" gibi ana başlıklarla siyasi

3 Geniş bilgi için bkz: Uzun (1994, ss. 490-492).

4 *İslâm - Türk Ansiklopedisi* ve *Muhitü'l-Maarif Mecmuası* için bkz: Kutlu (1982, ss. 1-2).

yazılar yayımlar. Bu makalelerinde Türkiye'yi diğer İslam ülkelerindeki inkılâp hareketlerinin önderi olarak gösteren yazar, daha o yıllarda dünyadaki Doğu ve Batı bloklarına karşı İslam cephesi adıyla üçüncü bir cephe oluşturulması fikrini savunur. İslam ülkeleri arasında işbirliği ve Türkiye'nin bu işbirliğindeki rolü üzerinde durarak İslam birliğinin İslam ülkelerinin yanlış tutumları yüzünden sağlanamadığını göstermeye çalışır. Ayrıca Doğu ülkelerinin çeşitli meselelerini ve Türk inkılabının bu ülkelerde yaptığı yankıları tahlil eder; o ülkeler için kurtuluş çarelerinin neler olabileceğini söyler, özellikle Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinde Müslümanların rolünü ortaya koyar. (Uzun, 1994, s. 489)

Ömer Rıza, Ortadoğu'da yaptığı seyahatlerde Ortadoğu ülkelerini ve bu ülkelerin idarecilerini yakından tanır. Abdurrahman Azman Paşa, Kral Abdullah, Suriye Cumhurbaşkanı Haşim Attaşi onun şahsi dostluk kurduğu devlet adamlarından bazılarıdır. Bu zevatla yaptığı mülakatlarda Türkiye ile Arap memleketleri arasındaki dostluğun lüzumundan ve inkişafından bahsederek onları ikna etmeye çalışır.

Ömer Rıza, mebusluk döneminde, ilim sahasında olduğu gibi teşrii hayatta ve bilhassa Millet Meclisinin Dış İşleri encümeninde Yakındoğu'ya ait bilgisinden istifade edildi. Ankara'da kurulan Türkiye-Pakistan Kültür Cemiyeti başkanı oldu ve bu iki dost ve kardeş memleket arasındaki kültürel münasebetleri takviyeden bir an geri durmadı. 1951'de Parstan'da toplanan İslam kongresine Türk delegesi olarak iştirak etti ve orda Türkiye'nin başardığı inkılapları ve elde ettiği terakki hamlelerini bütün İslam memleketlerinden gelmiş olan delegelere izah etmek suretiyle mevcut yanlış fikirleri tashihe çalıştı ve muvaffak da oldu. (Hasan, 14 Mart 1952, Koçu, 1958, s. 4652)

Hayatını kalemiyle kazanan nadir yazarlardan biri olan Ömer Rıza, uzun süren bir hastalıktan sonra 13 Mart 1952 Perşembe günü İstanbul'da vefat eder; naaşı İstanbul Edirnekapı Mezarlığına defnedilir.

Selamet Mecmuasının Muhtevası

Selamet mecmuası, "dini, ilmi, ahlaki ve siyasi" bir mecmua hüviyetinde intişar etmiştir. Mecmuada, ilmi-dini araştırmalar, İslam aleminin davaları, Kur'an'dan ilhamlar, Peygamberimizin dilinden dersler, İslam tarihinden sayfalar, İslam dünyasında din, tarihi tefrikalar, fıkralar, Şark kaynaklarından hikayeler, okurların suallerine cevaplar, tetkik ve tenkit gibi özel sayfalar ve bölümler yer almıştır. Bu bölümleri içerik itibarıyla alfabetik sırayla ele alırsak şöyle bir panoramaya karşılaşıyoruz:

i. Anket: *Selamet'te* "Radyomuz dini neşriyat yapmalı mı?" şeklinde bir anket yapılmış ve bu ankete pek çok bilim adamı iştirak ederek fikirlerini serdetmiştir. Söz konusu anket mecmuanın ilk cildinde yer almıştır.

ii. Araştırmalar (ilmi-dini): *Selamet'te* bu başlık altında Mustafa Abdürrezzık Paşa'nın *Din, Vahy ve İslam'ın Mânâları* adlı eseri tefrika edilmiş böylece, Kur'an'a, hadislere, kelamcılara ve mutasavvıflara göre dinin manası detaylı bir şekilde okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Ayrıca, bu bölümde az sayıda da olsa Ahmet Hamdi Akseki ve Prof. Ebu'l-Ula Zeynel-Abidin (Mardin)'in makaleleri yayınlanmıştır.

iii. Başyazılar: *Selamet'te* siyasi ve aktüel gelişmelere göre başyazılar genelde derginin editörü Ömer Rıza Doğrul tarafından kaleme alınmıştır.

iv. Fikir ve Felsefe: *Selamet'in* en önemli bölümlerinden birini teşkil eden bu bölümde Pakistanlı şair ve mütefekkir Muhammed İkbal'in "İnsan Benliğinin Hürriyeti", "İslam Bünyesindeki Hareket Prensibi" ve "Allah Mefhumu ve İbadetin Manası", "İslam Kültürünün Ruhu" gibi eser ve makaleleri tefrika edilmiştir. Ayrıca, bazı yerli muharrirlerin makaleleri de bu bölümde yer almıştır.

v. Fıkralar: İslam bilginlerinin kitaplarında yer alan bazı ibret verici olaylar aktarılmış ve kısaca yorumlanmıştır. Fahreddin Razi, Sadi Şirazi, Kuşeyri, Ali İbn El-Cezvi gibi bilginler bunlardan bazılarıdır. Ayrıca yine bu bölümde Hz. Peygamberin hadislerine de yer verilmiştir. *Selamet'te* fıkra bölümü çoğunlukla mecmuanın I. ve II. ciltlerinde yer almıştır.

vi. Günün Şahsiyetleri: Bu bölümde İslam dünyasının önde gelen ilim adamlarının ve siyasetçilerin biyografisi verilmeye çalışılmıştır. Ahmet Hamdi Akseki, Abdurrahman Azzam Paşa, Muhammed İkbal, Muhammed Ali Cinnah, Musa Carullah, Mısırlı Nokraşi, Muhammed Heykel, Nahhas Paşa haklarında tanıtıcı bilgi verilen ilmi ve siyasi şahsiyetlerden bazılarıdır.

vii. Haritalar: *Selamet'te*, İslam ülkelerinin haritalarına da yer verilmiştir. Pakistan haritası, İslam alemleri haritası, Mısır, Sudan haritası, Filistin haritası, Orta Şark haritası gibi.

viii. İslam Aleminin Davaları: Mecmuanın yine önemli bölümlerini teşkil eden bu bölümde, İslam ülkelerinin meseleleri üzerinde ciddi mülahazalarda bulunulmuş, çözümler noktasında fikirler serdedilmiştir. Konu edilen bazı meseleler şöyledir: Filistin meselesi, Pakistan meselesi, Asya Milletler Konferansı, Mısır meselesi, Sudan meselesi, Irak meselesi, Keşmir meselesi. Ayrıca,

bu bölümde Mısır milli müdafaasının istiklali, Şimali Afrika Müslümanlarının sömürgecilere karşı tavrı, Filistin’i taksim planı ve Bosna-Hersek Müslümanlarının hali gibi İslam dünyasının meseleleri ve buldukları konumları ele alınıp incelenme cihetine gidilmiştir.

Yine bu bağlamda “İslam Aleminin Gerileme Sebepleri” başlığı altında Fas’tan Cezayir’e, Mısır’dan Çin Müslümanlarına varıncaya dek İslam ülkeleri ve Müslüman topluluklar hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölüm daha çok Prof. Dr. Zeki Ali’nin makalelerinden oluşmuştur.

vix. Kur’an’dan İlhamlar: Mecmuanın bu bölümünde Kur’an’ın okurlar tarafından kolay anlaşılmasını temin maksadıyla Kur’an’dan bazı sure ve ayetlerin tercüme ve tefsirine yer verilmiştir. Bu meyanda mecmuanın I. ve II. ciltlerinde Amme Cüzü’nün tamamının, III. ciltte ise “Mülk” ve “Kalem” surelerinin tercüme ve tefsiri yapılmıştır. *Selamet*’in IV. ve son cildinde ise “İbni Sina’nın İhlas Suresinin Tefsiri” on iki bölüm halinde dönemin Diyanet İşleri Reisi Ahmet Hamdi Akseki tarafından tercüme ve izah edilmiştir. Ayrıca yine bu son ciltte Ezher Üniversitesi profesörlerinden Mahmut Seltut’un “İhlas Suresinin Tefsiri” on bölüm halinde neşredilmiştir.

vxi. Kitaplar Arasında: Zaman zaman o dönemde neşredilen önemli eserler de mevzu edilmiştir. *İslamiyet ve Milletler Hukuku, Bir Hukuk Profesörü Gözü ile Ahmed Cevdet Paşa, Türk Hukuk Lügati, Meşhur Hafız Sami Merhum, Tanburi Cemil’in Hayatı, Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Fatih Külliyesi* gibi eserler *Selamet*’te ele alınıp tanıtımı yapılan eserlerdendir. Söz konusu bölüm çoğunlukla Cahit Pırtar tarafından hazırlanmış ve mecmuanın II. cildinde yer almıştır.

vxi. Mülakat ve Röportajlar: Dönemin önde gelen ilim adamları, siyasetçileri ve sanatkarlarıyla röportajlar yapılmıştır. Necmeddin Okyay, Hattat Hamid, Fatim Gökmen, Süheyl Ünver, Fahrettin Kerim Gökay kendileriyle röportaj yapılmış isimlerden bazılarıdır.

vxi. Okurlarımıza Cevaplar: Bu bölümde okurların dini, içtimai sorularına cevap verilmiştir. Yine bu bölümde okuyucuların istekleri doğrultusunda *İslam Düşüncesi*, “Caetano’nun eserleri” gibi bazı eserler hakkında bilgiler verilmiş, İslam dinine yönelik bazı isnatlar ilmi metotlarla tenkit edilmiştir.

vxi. Peygamberimiz’in Dilinden Dersler: Bu başlık altında İslam Peygamberi Hz Muhammed’in (sav) hadisleri konu edilmiş ve hadisler kısaca yorumlanmıştır. Bu bölüm mecmuanın bütün ciltlerinde yer almıştır.

xvii. Siyret-i Muhammedi: Prof. Dr. Taha Hüseyin'in *Peygamberimiz Devrinden ve Hayatından Canlı Sahifeler* adlı eseri, kırk iki sayı boyunca tefrika edilmiştir. Taha Hüseyin'in eserinde; zemzem, kurban, Yahudilik, Hristiyanlık, Fil Vakası ve Hz. Peygamberin doğumu, çocukluğu, gençliği, evliliği ve peygamberlik yaşamı bütün boyutlarıyla ele alınmıştır.

xviii. Sanat ve Edebiyat: Mecmuada az sayıda da olsa bazı şairlerin şiirlerine yer verilmiş, kimi zaman da bazı divan şairlerinin eserleri iktibas edilmiştir. Bunların yanı sıra pek çok hattatın eserlerinin mecmuada yayımlanmasına özel bir önem atfedilmiş hatta bu hat örneklerinin/levhalarının bazıları *Selamet*'in kapağında da dercedilmiştir.

xix. Şark Kaynaklarından Hikayeler: Bölüm başlığından da anlaşılacağı üzere Mevlana, Feridüddin Attar gibi bazı şark bilginlerinin menkıbe ve latifeleri mecmuada yer almıştır.

xx. Tetkik ve Tenkit: Ekseriyetle din ve siyaset ağırlıklı makalelere bu başlık altında yer verilmiştir. Laiklik, hakiki laiklik, laiklik taassubu ile mücadele, din ve vicdan hürriyeti, din eğitimi ve öğretiminin gerekliliği gibi konular bu bölümde etraflıca ele alıp incelenmiştir. Mecmuada yer alan çoğu bölüm gibi bu bölüm de genellikle *Selamet*'in editörü Ömer Rıza Doğrul tarafından kaleme alınan makalelerden oluşmuştur.

Ayrıca, dönemin önde gelen muharrirlerinin çeşitli basın organlarında yer alan din, siyaset ve laiklikle ilgili mütalaaları da yer yer iktibas edilerek, bu bölüm hem *Selamet*'in yayın politikasını destekleyici, hem de ilgi çekici bir hale getirilmiştir.

xxi. Tarihi Tefrikalar: Dergide tarihi tefrikalara da yer verilmiş; "İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin Hayatı" (25 bölüm), "Selahaddin Eyyubi ve Halefleri" (15 bölüm), "Ebu Zer El-Gıfari'nin Hayatı" (9 bölüm), "İmam-ı Şafii" (12 bölüm), "Bektaşilik Tarihi" (18 bölüm), "Bektaşiliğin İtikatları" (15 bölüm) halinde mecmuada tefrika edilmiştir.

Selamet mecmuasında bütün bu bölüm ve başlıkların yanı sıra "Çocuklara Din Dersleri", "Dini Musahabeler", "Tarihten Sayfalar", "İlim Dünyasında Din", "Camilerimiz ve Tarihi Eserlerimiz" gibi bazı bölümler de yer almıştır.

Başlıklarından da anlaşılacağı üzere, mecmua, yayımlandığı süreçte nitelikli ve zengin bir muhtevaya sahiptir.

Çok partili hayata geçiş sürecinde İslamcı bir mecmua hüviyetinde intişar eden *Selamet* mecmuası, fikir ve düşünce açısından derinlikli bir içeriğe sahip

olmanın yanı sıra aynı zamanda yol gösterici ve istikamet verici bir yayın politikası izlemiştir. Üslup açısından ise ılımlı, yapıcı ve esnek bir dil kullanmaya azami özen göstermiştir.

Mecmuada hakim olan üslup, mecmuanın savunduğu / dillendirdiği fikir ve görüşlerin halk katmanlarında ve siyasi çevrelerde taraftar bulmasına ve dikkate alınmasına sebep olmuştur. Hiç kuşkusuz böyle bir yayın politikasının izlenmesinde engin bilgi birikimi ve geniş siyasi tecrübesiyle *Selamet*'i neşredip sahipliğinin yanı sıra başmuharrirlik görevini de yürüten Ömer Rıza Doğrul'un büyük etkisi vardır.

*

İslamcılığı öne çıkaran bir gazeteci olarak Ömer Rıza, “devrinin Türk aydınları arasında taassuba düşmeden İslam dinini etraflıca incelemiş ve bu incelemelerini çeşitli eserleriyle halka ulaştırmış, başta Türkiye olmak üzere dünyadaki Müslümanların çeşitli siyasi ve sosyal problemleriyle yakından ilgilenmiş, bunların kurtuluş davasını samimiyetle benimseyerek kalemini hayatının sonuna kadar bu çizgide kullanmıştır.” Dolayısıyla müellif, muharrir ve mütercim Ömer Rıza'nın bilgi birikimi ve siyasi tecrübesinin büyük bir ürünü olarak nitelenebileceğimiz *Selamet* mecmuası, yayınlandığı dönemde yayın amacına matuf olarak; din ve vicdan özgürlüğü noktasında çok önemli bir işlevi üstlenmiş, bunda da başarılı olmuştur.

Selamet mecmuasının şekil özelliklerine gelince: Mecmua, kapak dahil 16 sayfadan oluşmuş, kapakta ilk cildin (21-24 sayılar) haricindeki sayıların tamamında “içindekiler” bölümü yer almıştır.

Selamet'in ikinci ve üçüncü ciltlerinde ise kapakta “içindekiler” bölümünün yanı sıra çoğunlukla birer tarihi eser olan Ağa Cami, Yeni Cami, Selimiye Camii, Mihrimah Sultan Camii, Beyazıt Camii ve İmam-ı Azam Türbesi, Hüsrev Paşa Türbesi ve Taç Mahal gibi cami ve türbelerin resimleri yer almıştır.

Ayrıca, bu ciltlerde İslam dünyasının önde gelen bilim adamları ve siyasetçileri olan Mehmed Akif, Muhammed Abduh, Ahmed Cevdet Paşa, İsmail Hakkı İzmirli, Ahmet Hamdi Akseki, Mehmet Vehbi Efendi, Mevlana, Ebu'l Kelam Azad, Muhammed İktbal, Emin el-Hüseyni gibi bilim adamlarının yanı sıra İran Başbakanı Muhammed Said, Pakistan Başkanını Ali Han, Suriye Cumhurbaşkanı Hüsnü Zaim, Mısır Kralı Faruk gibi siyasetçilerin fotoğrafları kapaklarda yayınlanmıştır.

Yine bu ciltlerde Necmeddin Okyay, Kamil Akdik, İsmail Hakkı Altınbezer, Hattat Hamid, Nazif Efendi, Şefik Bey, Hacı Arif Efendi gibi meşhur hattatların eserleri de *Selamet* mecmuasının kapaklarına taşınmıştır.

Selamet mecmuasının ikinci dönemini teşkil eden *Yeni Selamet* mecmuasında ise (69-104. sayılar), kapaklarda hem “içindekiler” kısmı, hem de tarihi eserler, hat eserleri ya da muhtevayla bağlantılı olan resimler yer almıştır.

Selamet ilk yayınlandığı yıl olan 1947 yılında 32 sayı, 1948 yılında 36 sayı olmak üzere toplam 68 sayı yayımlanmıştır. Ömer Rıza tarafından 17 Eylül 1948 ile 12 Ocak 1949 arasında neşrine ara verilen mecmua tekrar 12 Ocak 1949'dan başlayarak 2 Kasım 1949'a kadar *Yeni Selamet* başlığı altında 36 sayı neşredilmiştir. Dolayısıyla Ömer Rıza yönetiminde neşredilen mecmua *Selamet* ve *Yeni Selamet* adı altında toplam 104 sayıdan oluşmuştur.

Mecmua, 1. sayıdan başlayarak 68. sayı dâhil olmak üzere haftalık olarak Cuma günleri yayımlanmıştır. Bu dönemde yalnızca 55. sayı iki haftalık bir gecikme ile yayımlanmıştır. Bu gecikme ise mecmuanın editörü Ömer Rıza'nın 1940-1950 yılları arasında muharrirlik yaptığı *Cumhuriyet* gazetesi adına Orta Şark'ta bir araştırma seyahatine çıkmasından kaynaklanmıştır (Doğrul, 1948, s. 2).

II. Dönem *Selamet* ya da *Yeni Selamet* mecmuası da yine haftalık olarak düzenli bir biçimde cuma günleri neşredilmiş, yalnızca yayını tatil etmeden altı hafta kadar önce, on beş günde bir ve çarşamba günleri neşredilmiştir.

Her cildi 26 sayıdan müteşekkil olan mecmua IV. cildini tamamlayarak basın hayatından çekilmiştir.

Siyah-beyaz olarak yayınlanan mecmua büyük boy olarak neşredilmiştir. *Selamet* logosu derginin ilk sayfasında yer aldığı gibi son sayfasında da yer almıştır. Her sayısı özenli bir şekilde çeşitli bölümlere ayrılan dergi, mizanpaj açısından da oldukça başarılı bir şekilde özelliğine sahiptir. Hiç şüphesiz Ömer Rıza'nın usta bir gazeteci ve yayıncı olmasının bunda büyük rolü olmuştur.

Mecmuanın fiyatı ilk çıktığı tarihten, son çıkış tarihine kadar hiç değişmemiş, hep 25 kuruştan satılmıştır.

Mecmuada ayrıca -mecmuanın yayınları dışında- reklam olarak bir sayısında “aspirin” reklamı, üç sayısında “Ziraat Bankası”nın reklamı yer almıştır. *Selamet* abonelerine ise bazı yayınlar dergiyle birlikte hediye edilmiştir.

Selamet Mecmuasının Kadrosu

Selamet mecmuası, yayınlandığı süreçte (1947-1949) nitelikli ve Özgün bir mecmua olma vasfını daima korumuş ve bu süreçte mecmua, sahibi ve başmuharriri Ömer Rıza Doğrul'un büyük özveri ve çabalarıyla yayınlanmıştır. Özellikle de başyazıların dışında mecmuanın en önemli köşelerinden/bölmelerinden birini teşkil eden "Tetkik ve Tenkid" bölümü ya da sayfası yine Doğrul tarafından din-siyaset ve laiklik içerikli yazılarla cezbedici bir hüviyete büründürülmüştür. *Selamet*, çoğu zaman editörünün bütünüyle yürüttüğü çalışmalardan müteşekkil bir yayın gibidir. Sözgelimi. Doğrul'un muharrirlik yaptığı (Hasan, 1952). *Cumhuriyet* gazetesi adına Orta Şark seyahati sırasında mecmua yayınlanamamış ve ancak Ömer Rıza'nın seyahat dönüşünde tekrar neşre devam edilmiştir. Bu durum, Ömer Rıza'nın mecmuaya her açıdan katkısını bariz bir şekilde görmek mümkündür.

Selamet mecmuasında başta Ömer Rıza Doğrul (160 yazı) olmak üzere, Musa Carullah (45), Ahmet Hamdi Akseki (40), Mehmet Zeki Pakalın (12), Rıza Nafiz Taner (7), Süha Sakıp Taner (16), Naime Halit Yaşaroğlu (32), Ahmet Halit Yaşaroğlu (7), Cahit Umut (8), Cahit Pırtar (11), M. Selahaddin (9), İsmet Kerim Yenisey (7), Abdülkadir Karahan (6) mecmuada en fazla makaleleri yazan yerli yazarlar olarak ön sırayı teşkil etmişlerdir. Bunları Refik Kalkan (4), Midhat Cemal Kuntay (3), Ali Nihad Tarlan (3), Avni Hakbilen (3) izlemektedir.

Ayrıca, fazla sayıda olmayıp bir ya da iki makaleyle Nimet Bürge, Süheyl Ünver, Mustafa Gökmen, İsmail Habib Sevük, Fazıl Ahmet Aykaç, Mehmet Ali Kağıtçı, Musa Atas, Velid Cihangir, Kenan Ünal, Ali Kemal Aksüt, Nazmi Arıkan, Emin Erkul, M. Nuri Sever, Abidin Daver, Hakkı Şenkon, Ali Rıza Hayırlı, M. Necmeddin İncesu, E. Sezai Sümbüllü, Azik Kondudemir, Nihat Onat, Mehmet Soyer, Halil Münir Erdem, Hakkı Tarık Us, Alimcan İdrisi, Ömer Alpaslan gibi yerli yazarların yazıları da mecmuada neşredilmiştir.

Bunların yanı sıra çeşitli gazetelerden Fahreddin Kerim Gökay, Tahir Olgun, Cihat Baban, Burhan Felek, Refik Halid Karay, Şevket Rado, Nadir Nadi, Aka Gündüz, Fahri Fındıkoğlu ve Hüseyin Cahit Yalçın gibi dönemin önde gelen muharrirlerinin yazılan iktibas edilmiştir.

Yukarıda zikrettiğimiz muharrirler *Selamet* mecmuasının yerli muharrirleri, yerli kadrosudur. Bir de yerli muharrirler kadar, hatta yerli yazarları da aşan bir boyutta İslam dünyasının önde gelen ülkelerinden; Mısırlı, Hindistan-Pakistanlı, Suriyeli, Iraklı bazı muharrirlerin, akademisyenlerin siyasetçilerin maka-

leleri, eserleri, *Selamet* mecmuasında büyük bir yekûn oluşturmuştur. Mustafa Abdürrezzak Paşa (54 yazı), Muhammed İkbâl (38), Taha Hüseyin (44), Zeki Ali (22), Abbas Mahmud Akkad (4), Mevlana Muhammed Ali (6), Tefvik Tavıl (10), Gazali Sal tik (3), Abdülmüteal Saidi (7), Mahmut Şeltut (10) gibi isimler İslam dünyasından *Selamet*'te çok sayıda yazılan, makaleleri yayınlanan yazarlardır.

Yine bu bağlamda Ubey Zekani, M. Ferid Vecdi, Münir Aclani (Suriye Milli Eğitim Bakanı), Mustafa Nahhas Paşa (Mısır Vefa Partisi Lideri), Muhammed Hüseyin Heykel (Mısır Ayan Meclisi Reisi), Abdülmecid Selim (Mısır El-Ezher Üniversitesi Fetva Reisi), Ahmet Emin (Mısır-Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Reisi), Muhammed Ebu Zehra, Muhammed Taki Kummi, Muhammed Hamidullah gibi orta ve uzak Doğulu Müslüman yazarların, akademisyenlerinin ve siyasetçilerin az sayıda da olsa makaleleri *Selamet*'te yer almıştır.

Yerli ve İslam dünyasına mensup muharrirlerinin dışında *Selamet*'te Batılı muharrirlerinin akademisyenlerin eserleri de neşredilmiştir. A. Cressy Morrison (55), Le Comte Du Nouy (4), John Kingsley Birge (32), Henry Thomas (11), Arnold Toynbee (5), H. S. T. John Philby (3) makaleyle mecmuada yer alan Batılı yazarlar ve akademisyenlerdir.

Çok Partili Hayata Geçişte *Selamet* Mecmuasının İşlevi

Selamet mecmuasının 23 Mayıs 1947 Cuma günü yayınlanan ilk nüshasında mecmuanın sahibi ve başmuharriri Ömer Rıza, mecmuanın “yolunu ve amacını” şöyle açıklar:

Selamet bizim yalnız adımız değil, üstelik yolumuz ve amacımızdır. *Selamet*, bizim şiarımızdır. Onun için işimizin başı selamet olduğu gibi sonunun da selamet olması dileğindedir. Her işte, rehberimiz selamettir. Ve bütün çalışmalarımızın hedefi, selametın manalarını gerçekleştirmektir. Yurdumuz için dileğimiz selamet, milletimiz için bütün dileğimiz. Hatta bütün insanlık için özlediğimizi, aynı kelime ifade eder. (Doğrul, 1947, s. 2)

Çıkış bildirisi diye niteleyeceğimiz başyazıda mecmuanın editörü, mecmuaya *Selamet* adını vermenin anlam ve önemini “Selamet” kelimesini analiz ederek ortaya koymaya çalışır ve şu fikirlere yer verir:

Selâm, Selâmet, İslamiyet, Müsalemet hep aynı köktendir ve hepsi aynı kökün bütün mânaları ile yüklü çünkü Selm ile Silm, barış demektir. Bu yüzden “Selâmet” barış içinde yaşayıp gelişmeyi de ifade eder. İslam’ın en belli başlı mânâlarından biri de insanın maddi ve manevi vazifelerini başarması sayesinde bir taraftan Tanrı ile, diğer taraftan Tanrı kulları ile barış ve güven içinde yaşamasıdır. Tanrı ile barış içinde yaşamak, ona itaatle, onun kanunlarına inkıyad ile mümkün olur, onun için İslam’ın mânâsı itaat ve inkıyaddır. Allah’a itaat ve inkıyad ise en sağlam ve en sarsılmaz barışı kurar ve temelleştirir. O barış sayesinde insanlık kemalini bulmanın yollarını keşfeder ve durmadan gelişir. Gelişe gelişe Tanrı’nın “Selâm” adını yaşattır. Çünkü Allah’ın bir adı da “Selâm”dır. Ve onun bu adı barışın en yüce ve en ulu ifadesidir. (Doğrul, 1947, s. 2)

Tek partili bir dönemden çok partili bir döneme geçişin beraberinde getirdiği nispeten yumuşak ortamda Allah’a itaat ve inkıyadın gerekliliğine dair mülahazalarda bulunan ve İslam dininin barışçı bir içerik taşıdığına dikkat çeken Ömer Rıza, bu ortamda intişar eden *Selamet* mecmuasının da dini ve barışçı bir amaca matuf olarak yayın yapacağını özlü bir biçimde ifade eder. Usta bir gazeteci olmanın yanı sıra bir ilim adamı olan muharrir, çıkış bildirisinde Allah’tan muvaffakiyet ve okuyuculardan müzaheret dilemeyi de ihmal etmez. Gerçekten de mecmua ilk sayısından başlayarak son sayısına kadar Ömer Rıza’nın sözünü ettiği bu barışçı ve itidalli tavrını hep korumuştur. Özellikle milli meselelere ve memleket konularına büyük ehemmiyeti vererek bu doğrultuda bir politik çizgi izlemiş, mecmuada tenkit yazıları ve makalelerde bile seviyeli, yapıcı ve ilmi nitelikte olmaya özen gösterilmiştir.

Selamet mecmuasının neşrinden önce çıkan bir başka yayın organı da *İslam-Türk Ansiklopedisi*’dir. *Selamet*’in sahibi ve başmuharriri Ömer Rıza’nın da aralarında bulunduğu bir grup aydının öncülüğünde yayınlanmaya başlanan *İslam-Türk Ansiklopedisi* daha çok bir alternatif ansiklopedi girişimidir. Ömer Rıza Doğrul, Eşref Edib Fergan, İsmail Hakkı İzmirli, Kamil Miras gibi Osmanlıdan Cumhuriyet’e uzanan çizgide yer alan ve dönemin önde gelen ilim adamlarının, muharrirlerin girişimiyle gerçekleşen bu alternatif ansiklopedi, Milli Eğitim Bakanlığı’nın Müsteşrikler tarafından hazırlanan *İslam Ansiklopedisini* neşre başlamasından sonra planlanmış ve yayınlanmıştır. 1940’larda başlanan bu ciddi ansiklopedi girişimi 1944’te ansiklopediye ek olarak verilen sekiz sahifelik *Muhitü’l-Maarif Mecmuası*’yla daha bir işlerlik kazanmışsa da imkânsızlık yüzünden akim kalan bir çaba olarak amaçlanan hedefe ulaşmadan yayını tatil etmek zorunda kalmıştır.

Ömer Rıza'nın da çok sayıda madde ve makale yazdığı söz konusu ansiklopedi ve mecmua Tek Parti döneminde çok önemli bir girişim olmuşsa da, imkânların el vermeyişi büyük bir kültürel kaynak teşebbüsünün devam etmesine fırsat veremeyerek bu büyük girişimin durmasına neden olmuştur.

Yine bu bağlamda *Müslüman Sesi*, *Ehli Sünnet* ve *Serdengeçti* gibi yayın organları, *Selâmet* mecmuasıyla aynı dönemde neşre başlamışlarsa da yayınlandıkları sürede fazla bir varlık gösterememiş, gerek muhteva ve gerekse işlev itibarıyla dar sınırları aşamamışlardır. Oysa *Selâmet* mecmuası, sahibinin ve editörünün dönemin önde gelen gazetelerinden *Cumhuriyet* gazetesinin tanınmış bir muharriri olması, hatta II. Meşrutiyet'in en etkin İslamcı mecmualarından *Sebilürreşad*'in tanınmış bir muharriri olması, tek parti döneminde yoğun ve üretken bir müellif, bir mütercim ve bir yayıncı olarak faaliyet göstermesi sebebiyle, çıkışından itibaren çıkışıyla beraber, siyasi ve kültürel çevrelerde dikkatleri çeken bir dergi olmuştur.

Ömer Rıza, *Selâmet*'e verdiği istikametle de halk kesimlerinin, İslamî çevrelerin, siyasi çevrelerin ilgisini çekmeyi sağlamış, mecmuada kullandığı kapsayıcı ve bütünleştirici üslûpla da savunduğu görüşlerin hayatiyet bulmasında büyük rol oynamıştır. Dolayısıyla 1947 Mayıs'ında *Selâmet*'in çıkışı, Türkiye'de din ve vicdan özgürlüğü bağlamında önemli bir gelişmenin, mühim bir açılımın ipuçlarını taşır.

Çıkışıyla birlikte çok ılımlı ve itidalli biz çizgide neşrini sürdüren mecmua, İslamî değerleri öne çıkarmış, bu minvalde dinin, din eğitim ve öğretiminin gerekliliğini ortaya koyan muhtevasıyla Türk fikir ve düşünce hayatında değer ve itibar görmüş, hatta siyasi konjonktürdeki gelişmelere sıcak ve etkileyici yaklaşımıyla önemli bir rolü üstlenip Türkiye'de hassas bir dönemde din hürriyetinin sağlanmasında, din eğitim ve öğretiminin müesseseseleşmesinden önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Selâmet, özellikle de 1945 sonrasında eksikliği fazlasıyla hissedilen din hürriyeti, din öğretimi alanında, dini ve fikri muhtevasıyla Türk okuyucusu için bir mektep olma hüviyetini ve işlevini de yerine getirmiştir. Bir yanda dini ve fikri muhtevalı zengin içeriğiyle Türk okuyucusuna hizmet ederken bir yandan çok partili hayatın yerleşiminde önemli katkı sağlayarak ciddi bir fonksiyonu icra etmiş bir yandan da İslam dünyasıyla Türk okuyucusu ve kamuoyu arasında bir köprü vazifesi görmüş, Türk okuyucusunun ufkunu genişleterek İslamî hassasiyetini artırmada kaynaklık etmiştir.

Sonuç

Ömer Rıza, *Selamet* mecmuasını yayınladığı süreçte (1947-1949), halk kesimlerinin, İslamî çevrelerin ve siyasi çevrelerin ilgisini çekmeyi başarmış, mecmuada kullandığı kapsayıcı ve bütünleştirici üslûpla da savunduğu fikir ve görüşlerin hayatiyet bulmasında büyük rol oynamıştır.

Çıkışıyla birlikte itidalli ve ılımlı bir çizgide neşrini sürdüren mecmua, İslamî değerleri öne çıkarmış, bu minval üzere, dinin, din eğitim ve öğretiminin gerekliliğini ortaya koyan muhtevasıyla Türk fikir ve düşünce hayatında değer ve itibar görmüş, hatta siyasi konjonktürdeki gelişmelere etkileyici tavrıyla önemli bir rolü üstlenip Türkiye’de hassas bir dönemde din öğretiminin sağlanmasına, din eğitim ve öğretiminin müesseseseleşmesine ciddi katkılarda bulunmuştur.

Mecmuada din-siyaset ilişkisi açısından, iktidar partisi olan CHP’deki gelişmeler ve hükümetin aldığı kararlar yakından takip edilmiş; söz konusu siyasi gelişmeler olumlu bir üslupla yönlendirilmeye çalışılmıştır. Özellikle de CHP’nin 1947 Büyük Kurultayı *Selamet*’te uzun uzadıya konu edilmiş, kurultaydaki tartışmalar *Selamet*’e nakledilerek bazen karşı çıkmış, bazen de desteklenmiştir. Yine bu doğrultuda “laiklik”, “hakiki laiklik”, “laiklik taassubu ile mücadele”, “din ve vicdan hürriyeti” “din tedrisatı” gibi konular *Selamet*’te yer alan en hacimli konuların başında gelmiştir.

Selamet, bir yandan dini ve fikri muhtevasıyla Türk okuyucusuna hizmet ederken bir yandan da çok partili hayatın yerleşmesine önemli katkıda bulunmuş ve bir yandan da İslam Dünyasıyla Türk okuyucusu ve kamuoyu arasında bir köprü vazifesi görmüş, Türk toplumunun ufkunu genişleterek İslâmî hassasiyetini artırmıştır. Dolayısıyla mecmua, “*Selamet*” adı altında barışçı tavrını ortaya koyarak dini ve milli meselelere ve memleket konularına büyük hassasiyet göstermiş ve yayınladığı sürede önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Kaynakça

- Doğrul, Ö. R. (23 Mayıs 1947). Yolumuz ve amacımız. *Selamet*, 1/1, 2.
- Doğrul, Ö. R. (18 Haziran 1948). Mecburi bir gecikme. *Selamet*, 111/55, 2.
- Hasan, Z. (14 Mart 1952). Ömer Rıza ve hizmetleri. *Cumhuriyet*. İstanbul.
- Koçu, R. E. (1958). Doğrul, Ömer Rıza. *İstanbul Ansiklopedisi* içinde. (c. IX, s. 4652).
- Kutlu, M. (1982). İslâm-Türk ansiklopedisi. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* içinde. (c. V, ss. 1-2). İstanbul: Dergâh.
- Uzun, M. (1994). Doğrul, Ömer Rıza. *İslâm Ansiklopedisi* içinde. (cilt IX, s. 489). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Olgun, T.M. (1991). *Matbuat âlemindeki hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri*. İstanbul: Nehir.